

*Кикоть П. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри приватного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ
САНКЦІЙ, ОБУМОВЛЕНИХ ЗБРОЙНОЮ
АГРЕСІЄЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Збройна агресія РФ проти України, яка розпочалася в 2014 р. та набула всеосяжних масштабів 24 лютого 2022 р., обумовила розвиток національного законодавства про застосування санкцій, метою яких, серед іншого, є захист національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України. Їх застосування є одним із суверенних прав України на захист.

Санкціями у цій сфері вважаються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи, які можуть застосовуватися державою, зокрема, по відношенню до юридичної особи, яка є іноземною, або знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства. Так, за календарний рік (з 1 березня 2022 р. по 1 березня 2023 р.) державою Україна накладено санкції на 2495 компаній. Серед них і низка юридичних осіб, які юридично є українськими, оскільки зареєстровані та функціонують на українських територіях, які є тимчасово окупованими (Азовський лікєро-горілочний завод, Суднобудівна компанія «Море», Курорт «Лівадія» та багато інших) [1]. Президент України підписав низку указів про запровадження санкцій до фізичних та юридичних осіб, що пов'язані з військово-промисловим комплексом країни-агресора [2]. Поряд із цим, санкції застосовані іншими державами, зокрема, на 125 юридичних осіб наклала санкції Велика Британія, на 968 – США, на 449 – держави ЄС, на 288 – Канада, на 524 – Швейцарія, на 462 – Японія.

В Україні питання застосування таких економічних та інших обмежувальних заходів регулюється Законом України «Про санкції» від 14 серпня 2014 р., до якого було внесено низку змін внаслідок широкомасштабного збройного вторгнення РФ в Україну.

Підставами для застосування санкцій стосовно юридичної особи, зокрема є такі її дії, які створюють реальні чи потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності нашої держави. Україна також може накладати санкції на юридичну особу на підставі резолюцій Генеральної Асамблеї та Ради ООН, рішень і регламентів Ради ЄС.

Закон передбачає низку санкцій – спеціальних економічних й інших обмежувальних заходів, серед яких: обмеження торговельних операцій; зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань; обмеження або запобігання виведенню капіталів за межі України, припинення транзиту ресурсів, польотів і перевезень територією України, анулювання або зупинення ліцензій та інших дозволів на здійснення певного виду діяльності, заборона участі у приватизації, оренді державного майна, заборона видачі дозволів, ліцензій Національного банку України тощо. Перше місце при цьому Закон відводить блокуванню активів юридичної особи. Це захід, який тимчасово позбавляє юридичну особу права користуватися та розпоряджатися активами, які їй належать або щодо яких вона у змозі прямо чи опосередковано вчиняти дії, що є тотожними здійсненню права розпорядження ними.

Особливим наслідком широкомасштабної збройної агресії РФ проти України стало доповнення відповідних норм Закону України «Про санкції» від 14 серпня 2014 р. [3] таким спеціальним економічним заходом (санкцією), як стягнення таких активів у дохід держави. Цей захід має винятковий характер, тому може бути застосований лише щодо тих юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України або значно сприяли вчиненню таких дій іншими особами. Специфіка цієї санкції полягає в тому, що вона може бути застосована лише в період дії правового режиму воєнного стану, а також за умови, що на конкретну

юридичну особу відповідно до закону вже накладено санкцію у виді блокування активів.

При цьому стягненню активів у дохід держави не перешкоджають такі явища, як накладення на ці активи юридичної особи арешту, встановлення щодо них мораторію або ж будь-яких інших обтяжень, зокрема заборони розпоряджатися/користуватися ними. Стягнення в дохід держави застосовуватиметься навіть щодо тих активів юридичної особи, які перебувають під заставою.

Серед тих видів діяльності, які є підставами застосування санкцій і можуть вчинятися саме юридичними особами, визначено низку дій, які ми можемо згрупувати в три групи заходів: 1) організаційні; 2) економічні; 3) інформаційні.

До організаційних, насамперед, слід віднести заподіяння істотної шкоди національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України шляхом сприяння або участі: у фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні заходів, які сприяли прийняттю рішення про збройну агресію проти України, забезпеченню підготовки та/або здійснення агресії; у фактичному створенні окупаційних адміністрацій, їх фінансуванні та матеріальному забезпеченні; в організації незаконних виборів і референдумів на території України, яка у зв'язку зі збройною агресією стала тимчасово окупованою; висловлення наміру використати законні збройні формування для зазначеної мети; надання агресору у користування території, інфраструктури, площі для розміщення збройних формувань і техніки, цивільної, військової, спеціальної техніки, іншого рухомого та нерухомого майна; надання, зберігання забезпечення ремонту зброї, техніки, боєприпасів, інших засобів здійснення збройної агресії проти України.

Другою групою видів дій юридичної особи, які обумовляють застосування санкцій, є суто економічні заходи – фінансування або матеріальне забезпечення діяльності, пов'язаної зі збройною агресією проти України чи окупацією (анексією) її територій шляхом: сплати податків, зборів до бюджету держави-агресора, загальна сума яких за послідовні 4 податкові квартали перевищує

еквівалент 40 мільйонів гривень, визначених за середньозваженим офіційним курсом Національного банку України за той самий період; спонсорства, благодійної допомоги, пожертви, іншої безоплатної передачі коштів, іншого майна на користь держави-агресора, юридичних та фізичних осіб, які вчиняють дії чи ухвалюють рішення, або здійснюють фінансування заходів збройної агресії на суму не менше 750 тис. грн сукупно упродовж року; інвестування у державні облігації агресора на суму не менше 3 млн грн упродовж року.

Третій і важливий напрям діяльності підсанкційних юридичних осіб полягає в їх інформаційній діяльності – це інформаційне сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень щодо збройної агресії проти України, спонукання до збройної агресії, геноциду Українського народу, дискримінації за ознакою громадянства України, заперечення збройної агресії проти України та окупації її територій, її виправдовування, визнання правомірною; глорифікація (звеличування) осіб, які здійснювали збройну агресію проти України, підтримували чи сприяли їй, підтримання політики держави-агресора щодо невизнання права Українського народу на незалежність, самоідентифікацію та самовизначення, викривлення історії через поширення фальшивих ідеологем, розпалювання ненависті до Українського народу, його культури, державної мови, національної ідентичності. Будь-які такі дії, якщо вони публічними, тобто адресовані невизначеному колу осіб, наприклад за допомогою засобів масової інформації, в мережі Інтернет тощо, є підставами для застосування до юридичної особи санкцій.

Правочини щодо фінансових інструментів, вчинені за участю, від імені та/або на користь осіб, до яких застосовано санкції, а також правочини щодо цінних паперів, емітентами яких є такі особи, є нікчемними, крім випадків вчинення таких правочинів за участю Фонду гарантування вкладів фізичних осіб під час виведення неплатоспроможного банку з ринку.

Список використаних джерел

1. Головна база даних санкцій, накладених після нападу росії на Україну. Війна and санкції. URL: <https://sanctions.nazk.gov.ua/>
2. Баконіна О. Президент підписав укази щодо запровадження санкцій до фізичних та юридичних осіб, що пов'язані з військово-промисловим комплексом рф. LIGA.ZAKON. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/218563_prezident-pdpisav-ukazi-shchodo-zaprovadzhennya-sanktsiy-do-fzichnikh-ta-yuridichnikh-osb-shcho-povyazan-z-vyskovo-promislovim-kompleksom-rf
3. Про санкції: Закон України від 14 серпня 2014 р. Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>

*Кравець Н. І.,
старший викладач кафедри приватного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВІЙНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗМІН В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну призвело до падіння економіки України, що в свою чергу вплинуло на діяльність юридичних осіб, які нині знаходяться в складних умовах через неможливість здійснювати свою діяльність, значні руйнування та збитки тощо. Від наслідків війни найбільше постраждали сфери будівництва, машинобудування, туризму; відчутних проблем зазнав бізнес у таких сферах, як: аграрна, енергетична, металургійна та логістична. Через значні фінансові втрати, деякі юридичні